

ASIA

Yhdenvertaisuusvaltuutetun menettely tiedotteen julkaisemisessa

KANTELU

Kantelija on oikeuskanslerille 2.5.2017 osoittamassaan kantelussa arvostellut yhdenvertaisuusvaltuutetun tiedotetta, jossa on käsitelty evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokoukselle esitettyä avioliittokäsitteen laajentamista koskevaa aloitetta. Kantelussa on viitattu Helsingin Sanomien uutisointiin, joka perustuu valtuutetun tiedotteeseen 2.5.2017. Kantelija on katsonut, että yhdenvertaisuusvaltuutettu ottaa kantaa kirkolliskokouksessa käsiteltävään aloitteeseen mies- ja naisparien vihkimiseksi, vaikka kirkollisen vihkimisen ehdoista päättää kuitenkin kirkko itse. Tämä on todettu myös avioliittolain muutoksen yhteydessä eduskunnan lakivaliokunnan mietinnössä (LaVM 14/2014 vp).

YHDENVERTAISUUSVALTUUTETUN SELVITYS

Selvityksen 25.9.2017 mukaan yhdenvertaisuusvaltuutettu on tiedotteella julkaistulla kannanotolla osallistunut yhteiskunnalliseen keskusteluun samaa sukupuolta olevien parien vihkimisestä evankelis-luterilaisessa kirkossa sekä kirkon vastuusta edistää seksuaalivähemmistöjen yhdenvertaisuutta. Valtuutettu on lähestynyt asiaa yhdenvertaisuuden edistämisen näkökulmasta sen sijaan, että olisi ottanut asiaan kantaa yhdenvertaisuuslain syrjintäkiellon valvontasiana.

Valtuutettu on katsonut, että Suomessa käydyllä keskustelulla ja päätöksillä avioliiton avaamisesta myös samaa sukupuolta oleville pareille on vahva yhteys perustuslain 6 §:n yhdenvertaisuussäännökseen sekä yhdenvertaisuuslain tavoitteena olevaan yhdenvertaisuuden toteutumiseen. Samoin on todennut perustuslain osalta esimerkiksi eduskunnan perustuslakivaliokunta lausunnossaan (PeVL 1/2017 vp, s. 4).

Valtuutettu ei ole tiedotteessaan arvioinut kirkollista vihkimistä tai sen epäämistä yhdenvertaisuuslain syrjinnän kiellon kannalta. Valtuutettu on sen sijaan huomauttanut, että vihkimisen epääminen antaa signaalin, että lesbot, homot ja biseksuaalit ovat kirkon näkökulmasta vähempiarvoisia ja että näiden henkilöiden jättäminen kirkollisen vihkimisen ulkopuolelle heidän seksuaalisen suuntautumisensa takia on yhdenvertaisuuslain hengen vastaista.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu on tiedotteessaan nostanut esiin erityisesti evankelis-luterilaisen kirkon velvollisuuden edistää yhdenvertaisuutta viitaten yhdenvertaisuuslain 5 §:n ensimmäisessä momentissa kirjattuun viranomaisvelvollisuuteen sekä 7 §:n velvollisuuteen työnantajana.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu on tiedotteessa ottanut kantaa myös yhdenvertaisuuslain syrjinnän kiellon tulkintaan tilanteessa, jossa osa evankelis-luterilaisen kirkon seurakunnista on kieltäytynyt vuokraamasta tilojaan samaa sukupuolta olevien henkilöiden vihkimisen jälkeiseen hääjuhlaan.

Valtuutettu on tiedotteessa todennut, että vihkimisen jälkeistä hääjuhlaa ei voi pitää yhdenvertaisuuslain määritelmän mukaisena uskonnonharjoittamisena, joten erilaista kohtelua seksuaalisen suuntautumisen perusteella näissä tilanteissa voidaan perustellusti arvioida syrjintänä. Tältä osin yhdenvertaisuusvaltuutetun kannanotto liittyy suoraan valtuutetun tehtävään valvoa yhdenvertaisuuslain noudattamista.

Yhdenvertaisuusvaltuutetun tehtävät ja toimivalta on lainsäädännössä määritelty laajoiksi. Hallituksen esityksessä (HE 19/2014 vp, s. 94–95) korostetaan, että yhdenvertaisuusvaltuutetun tehtävät eivät rajoitu vain yhdenvertaisuuslain noudattamisen valvontaan. Hallituksen esityksen mukaan valtuutetun tehtävänä on muutoinkin edistää yhdenvertaisuuden toteutumista ja ehkäistä syrjintää. Edelleen hallituksen esityksessä todetaan, että valtuutetun tehtävänä olisi edistää yhdenvertaisuutta sellaisillakin elämänalueilla, joiden osalta valtuutettu ei valvo yhdenvertaisuuslain noudattamista. Lisäksi hallituksen esityksessä viitataan valtuutetun mahdollisuuksiin kiinnittää huomiota esimerkiksi tiettyyn väestöryhmään kohdistuvaan rakenteelliseen syrjintään.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu toteaa, että hän on osallistumisellaan yhteiskunnalliseen keskusteluun avioliittoon vihkimisestä pyrkinyt edistämään seksuaalivähemmistöjen asemaa ja yhdenvertaisuutta yhteiskunnassa. Valtuutettu on tiedotteellaan myös pyrkinyt tukemaan evankelis-luterilaista kirkkoa sen täyttäessä velvollisuuttaan edistää yhdenvertaisuutta toiminnassaan sekä erityisesti työnantajana. Samassa yhteydessä valtuutettu on pyrkinyt valvomaan yhdenvertaisuuslain noudattamista ottamalla kantaa seksuaalisen suuntautumisen perusteella tapahtuvaan erilaiseen kohteluun seurakuntien tilavuokrauksessa.

OIKEUSMINISTERIÖN LAUSUNTO

Ministeriö on viitannut lausunnossaan 9.8.2017 yhdenvertaisuusvaltuutettua koskevaan lakiin, jonka mukaan valtuutettu on toiminnassaan itsenäinen ja riippumaton, ja lausunut asiassa yleisellä tasolla yhdenvertaisuuslaista ja laissa säädetyistä valtuutetun tehtävistä ja toimivallasta.

Yhdenvertaisuuslain tarkoituksena on edistää yhdenvertaisuutta ja ehkäistä syrjintää sekä tehostaa syrjinnän kohteeksi joutuneen oikeusturvaa. Laki kieltää syrjinnän muun muassa seksuaalisen suuntautumisen perusteella. Lisäksi laki sisältää yhdenvertaisuuden edistämistä koskevia velvoitteita. Yhdenvertaisuuslain noudattamista valvovat yhdenvertaisuusvaltuutettu, yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta sekä työsuojeluviranomaiset.

Yhdenvertaisuuslain soveltamisala kattaa sekä julkisen että yksityisen toiminnan. Lakia ei sovelleta yksityis- eikä perhe-elämän piiriin kuuluvaan toimintaan eikä uskonnonharjoitukseen.

Yhdenvertaisuuslain esitöiden (HE 19/2014 vp) mukaan uskonnonharjoittamisella viitataan toimintaan, joka kuuluu uskonnonvapauden ydinalueeseen perustuslain 11 §:n sekä Euroopan

OIKEUSKANSLERINVIRASTO

ihmisoikeussopimuksen 9 §:ää koskevan tulkintakäytännön mukaisesti. Uskonnonharjoittamiseen katsotaan kuuluvan esimerkiksi jumalanpalvelus (PeVL 7/2005 vp, s. 5) sekä muut uskonnolliset toimitukset ja tilaisuudet muun muassa evankelis-luterilaisessa kirkossa. Lain esitöiden mukaan ehdotetulla lailla ei puututtaisi uskonnollisten yhteisöjen oppeihin ja tulkintoihin koskien esimerkiksi avioliittoon siunaamista. Avioliittoon vihkiminen on esitöiden mukaan uskonnollisessa yhdyskunnassa osa uskonnon harjoittamisen oikeutta (PeVL 8/2008 vp, s. 2). Uskonnon harjoittamiseksi ei voida katsoa sellaisia toimia, jotka loukkaavat ihmisarvoa tai muita perusoikeuksia tai ovat oikeusjärjestyksen perusteiden vastaisia. Erityisesti muiden ihmisten perusoikeuksiin liittyvät näkökohdat tulee ottaa huomioon tulkittaessa, miten pitkälle uskonnon harjoittamisen käsite ulottuu (HE 309/1993 vp, s. 56).

Yhdenvertaisuuslaki ja laissa säädetty syrjintäkielto koskee kaikkia tahoja lain soveltamisalan puitteissa, eli lakia sovelletaan myös evankelis-luterilaisen kirkon toimintaan. Tämän lisäksi laki sisältää viranomaisen, koulutuksen järjestäjän ja työnantajan velvollisuuksia edistää yhdenvertaisuutta.

Yhdenvertaisuuslain määritelmäpykälän mukaan viranomaisella tarkoitetaan yhdenvertaisuuslaissa valtion viranomaisia, kunnallisia viranomaisia, itsenäisiä julkisoikeudellisia laitoksia ja eduskunnan virastoja sekä Ahvenanmaan maakunnan viranomaisia niiden soveltaessa valtakunnan lainsäädäntöön kuuluvia säädöksiä. Mitä viranomaisesta säädetään, sovelletaan myös muuhun julkista hallintotehtävää hoitavaan.

Käsite julkinen hallintotehtävä saa sisältönsä perustuslain 124 §:stä. Julkisella hallintotehtävällä tarkoitetaan verraten laajaa hallinnollisten tehtävien kokonaisuutta, johon kuuluu lakien toimeenpanoon sekä yksityisten henkilöiden ja yhteisöjen oikeuksia, etuja ja velvollisuuksia koskevaan päätöksentekoon liittyviä tehtäviä. Julkinen hallintotehtävä viittaa toimintaan, johon liittyy yleisen edun toteuttamista tai muutoin julkisten palvelujen järjestämiselle luonteenomaisia piirteitä. Keskeistä on myös, että tehtävä perustuu lailla tai lain nojalla annettuun julkiseen toimeksiantoon. Julkisiin hallintotehtäviin liittyy usein oikeus käyttää julkista valtaa eli hallintopäätösten tekemistä sekä asian ratkaisemista välittömästi palvelevia valmistelu- ja täytäntöönpanotoimia.

Avioliittolain mukaan avioliitto solmitaan vihkimisellä, joka voidaan toimittaa kirkollisena vihkimisenä esimerkiksi evankelis-luterilaisessa kirkossa. Evankelis-luterilainen kirkko hoitaa vihkimisen lisäksi muitakin julkisia hallintotehtäviä ja kirkkoon tulee siten yhdenvertaisuuslain viranomaismääritelmän mukaisesti soveltaa, mitä yhdenvertaisuuslaissa säädetään viranomaisesta.

Yhdenvertaisuuslakia sovelletaan siis yleisesti evankelis-luterilaisen kirkon toimintaan, mutta ei uskonnonharjoitukseen. Toisin sanoen yhdenvertaisuuslain syrjintäkielto sekä velvollisuus edistää yhdenvertaisuutta eivät koske uskonnonharjoittamista. Lakia sovelletaan kuitenkin uskonnollisten yhdyskuntien muuhun toimintaan, kuten tilojen vuokraamiseen, ja evankelis-luterilaisen kirkon tulee noudattaa yhdenvertaisuuslaissa viranomaisille säädettyjä velvoitteita. Yhdenvertaisuuslain 5 §:ssä säädetään viranomaisen velvollisuudesta edistää yhdenvertaisuutta ja työnantajana evankelis-luterilaisen kirkon tulee noudattaa lain 7 §:ssä säädettyjä työnantajien velvoitteita. Myös koulutuksen järjestäjän velvoitteet voivat tulla sovellettavaksi (6 §).

Yhdenvertaisuusvaltuutetun tehtävistä ja toimivallasta säädetään yhdenvertaisuuslain 19 §:n 1 momentissa seuraavaa:

OIKEUSKANSLERINVIRASTO

Yhdenvertaisuusvaltuutettu voi tämän lain soveltamisalalla:

- 1) avustaa syrjinnän uhriksi joutuneita henkilöitä näiden tekemiä syrjintävalituksia tutkittaessa;
- 2) avustaa 5–7 §:ssä tarkoitettujen edistämistoimenpiteiden suunnittelussa;
- 3) antaa yleisiä suosituksia syrjinnän ehkäisemiseksi ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi
- 4) ryhtyä toimenpiteisiin sovinnon aikaansaamiseksi tämän lain noudattamista koskevassa asiassa.

Pykälän 2 momentin mukaan valtuutettu voi antaa yksittäistapauksessa perustellun kannanoton tämän lain vastaisen menettelyn ennaltaehkäisemiseksi taikka sellaisen jatkamisen tai uusimisen estämiseksi, jollei kyse ole työsuojeleviranomaisen valvontatoimivaltaan kuuluvasta asiasta taikka työ- tai virkaehtosopimuksen tulkinnasta. Pykälän 3 momentissa viitataan yhdenvertaisuusvaltuutetun muihin yhdenvertaisuusvaltuutetusta annetussa laissa säädettyihin yhdenvertaisuuden edistämiseen ja syrjinnän ehkäisemiseen liittyviin tehtäviin.

Yhdenvertaisuuslain esitöissä (HE 19/2014 vp) todetaan pykälän 1 momentin 3 kohdan osalta, että kohdassa tarkoitettut suositukset olisivat yleisluontoisia, ja niitä antamalla valtuutettu pyrkisi edistämään hyviä käytäntöjä lain soveltamisalalla. Valtuutettu voisi siten kiinnittää esimerkiksi viranomaisten ja työnantajien huomiota lain säännöksiin ja niiden tulkintaan samoin kuin havaitsemiinsa edistämistoimenpiteitä koskeviin hyviin käytäntöihin. Edelleen esitöissä todetaan, että suositukset eivät olisi oikeudellisesti sitovia.

Yhdenvertaisuusvaltuutetusta annetun lain 3 §:ssä säädetään valtuutetun tehtävistä seuraavaa:

Yhdenvertaisuusvaltuutetun tehtävänä on valvoa yhdenvertaisuuslain (1325/2014) noudattamista sen mukaan kuin sanotussa laissa säädetään sekä yleisesti edistää yhdenvertaisuuden toteutumista ja ehkäistä syrjintää. Lisäksi valtuutettu toimii kansallisena ihmiskaupparaportoijana. Tehtäviensä hoitamiseksi valtuutettu:

- 1) laatii ja teettää selvityksiä, julkaisee raporteja sekä tekee aloitteita;
- 2) antaa neuvoja ja lausuntoja;
- 3) edistää tiedotusta, kasvatusta ja koulutusta;
- 4) osallistuu eurooppalaiseen ja kansainväliseen yhteistyöhön;
- 5) seuraa toimialallaan Suomen kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden noudattamista ja kansallisen lainsäädännön toimivuutta;
- 6) seuraa ihmiskauppaan liittyviä ilmiöitä.

Lisäksi yhdenvertaisuusvaltuutettu hoitaa muualla lainsäädännössä valtuutetulle säädetty tehtävät.

Kyseisen pykälän esitöissä (HE 19/2014 vp) todetaan, että yhdenvertaisuusvaltuutetun tehtävänä olisi yhdenvertaisuuslain valvontatehtävän lisäksi muutoinkin edistää yhdenvertaisuuden toteutumista ja ehkäistä syrjintää. Valtuutetun tehtävänä olisi edistää yhdenvertaisuutta sellaisillakin elämänalueilla, joiden osalta valtuutettu ei valvo yhdenvertaisuuslain noudattamista, esimerkiksi työelämässä. Valtuutetun toiminta olisi pääasiassa ohjaavaa ja neuvovaa. Esitöissä todetaan, että valtuutettu voi tehdä aloitteita yhdenvertaisuuden ja syrjimättömyyden edistämiseksi, kiinnittää viranomaisen huomiota yleiseen ongelmaan tai tiettyyn väestöryhmään kohdistuvaan rakenteelliseen syrjintään ja esimerkiksi toimeenpanna tiedotuskampanjoita yhdenvertaisuuden edistämiseksi ja syrjinnän ehkäisemiseksi.

Valtuutetun edellä mainitut tehtävät tarkoittavat käytännössä muun muassa lausuntojen antamista säädösehdotuksista, aloitteista sekä viranomaisten ja yksityisten toimijoiden toiminnasta ja käytänteistä. Esimerkiksi eduskunta kuulee usein yhdenvertaisuusvaltuutettua säädösehdotusten yhdenvertaisuusvaikutuksista. Joissakin tilanteissa yhden perusoikeuden vahvistaminen

heikentää toisen perusoikeuden toteutumista. Näissä tilanteissa oikeuksia joutuu punnitsemaan toisiaan vastaan. Kantelussa esitettyyn viitaten oikeusministeriö kuitenkin toteaa, että uskonnonvapaus kuuluu perusoikeutena kaikille ihmisille, ei uskonnollisille yhdyskunnille.

Perustuslain yhdenvertaisuussäännöksen soveltamisalaa ei ole rajoitettu, mutta yhdenvertaisuuslain syrjintäkielto ja yhdenvertaisuuden edistämismääräykset eivät siis koske uskonnonharjoittamista. Yhdenvertaisuuslakia kuitenkin sovelletaan uskonnollisten yhdyskuntien muuhun toimintaan ja evankelis-luterilaista kirkkoa koskevat myös muun muassa yhdenvertaisuuslain viranomaisille säädetyt velvoitteet. Yhdenvertaisuuslain soveltamisalaan kuuluvan toiminnan, kuten tilojen vuokraamisen, osalta valtuutetun toimivaltaan ja tehtäviin kuuluu antaa yleisiä suosituksia syrjinnän ehkäisemiseksi ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi.

Yhdenvertaisuuslain soveltamisalan yllä mainitusta rajoituksesta riippumatta yhdenvertaisuusvaltuutetulla on itsenäisenä ja riippumattomana viranomaisena yhdenvertaisuusvaltuutetusta annetun lain perusteella laaja ja yleinen toimivalta ja tehtävä antaa tarpeelliseksi katsomiaan neuvoja ja lausuntoja yhdenvertaisuudesta ja syrjinnästä. Valtuutetun laissa säädetyt tehtävät ja toimivalta eivät ole ristiriidassa muiden tahojen laissa säädetyt päätöksentekotoimivallan kanssa, koska kyse on tältä osin oikeudellisesti ei-sitovista suosituksista.

RATKAISU

Säännökset

Perustuslain 108 §:n 1 momentin mukaan oikeuskanslerin tehtävänä on valvoa valtioneuvoston ja tasavallan presidentin virkatoimien lainmukaisuutta. Oikeuskanslerin tulee myös valvoa, että tuomioistuimet ja muut viranomaiset sekä virkamiehet, julkisyhteisön työntekijät ja muutkin julkista tehtävää hoitaessaan noudattavat lakia ja täyttävät velvollisuutensa. Tehtäväänsä hoitaessaan oikeuskansleri valvoo perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutumista.

Valtioneuvoston oikeuskanslerista annetun lain 4 §:n 2 momentin mukaan oikeuskansleri ryhtyy hänelle tehdyn kantelun johdosta niihin toimenpiteisiin, joihin hän katsoo olevan aiheita lain noudattamisen, oikeusturvan tai perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen kannalta. Asiassa hankitaan oikeuskanslerin tarpeelliseksi katsoma selvitys.

Perustuslain 2 §:n 3 momentin mukaan julkisen vallan käytön tulee perustua lakiin. Kaikessa julkisessa toiminnassa on noudatettava tarkoin lakia.

Perustuslain 6 §:n 1 ja 2 momentin mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

Perustuslain 22 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen.

Yhdenvertaisuuslain tarkoituksena on sen 1 §:n mukaan edistää yhdenvertaisuutta ja ehkäistä syrjintää sekä tehostaa syrjinnän kohteeksi joutuneen oikeusturvaa.

OIKEUSKANSLERINVIRASTO

Yhdenvertaisuuslakia sovelletaan sen 2 §:n 1 momentin mukaan julkisessa ja yksityisessä toiminnassa. Pykälän 2 momentin mukaan lakia ei kuitenkaan sovelleta yksityis- eikä perhe-elämän piiriin kuuluvaan toimintaan eikä uskonnonharjoitukseen.

Lain 4 §:n 1–3 momentin määritelmien mukaan viranomaisella tarkoitetaan valtion viranomaisia, kunnallisia viranomaisia, itsenäisiä julkisoikeudellisia laitoksia ja eduskunnan virastoja sekä Ahvenanmaan maakunnan viranomaisia niiden soveltaessa valtakunnan lainsäädäntöön kuuluvia säädöksiä. Mitä viranomaisesta säädetään, sovelletaan myös muuhun julkista hallinto-tehtävää hoitavaan. Koulutuksen järjestäjällä tarkoitetaan laissa sitä, joka järjestää lakiin perustuvaa opetusta tai koulutusta. Työnantajalla tarkoitetaan laissa sitä, jonka palveluksessa on henkilöitä työsuhteessa tai julkisoikeudellisessa palvelussuhteessa.

Lain 5 §:n 1 momentin mukaan viranomaisen on arvioitava yhdenvertaisuuden toteutumista toiminnassaan ja ryhdyttävä tarvittaviin toimenpiteisiin yhdenvertaisuuden toteutumisen edistämiseksi. Edistämistoimenpiteiden on oltava viranomaisen toimintaympäristö, voimavarat ja muut olosuhteet huomioon ottaen tehokkaita, tarkoituksenmukaisia ja oikeasuhtaisia.

Pykälän 2 momentin mukaan viranomaisella on oltava suunnitelma tarvittavista toimenpiteistä yhdenvertaisuuden edistämiseksi. Velvollisuus suunnitelman laatimiseen ei koske evankelisluterilaista kirkkoa, ortodoksista kirkkoa eikä julkista hallintotehtävää hoitavaa sellaista yksityistä, jonka palveluksessa on säännöllisesti vähemmän kuin 30 henkilöä.

Yhdenvertaisuuslain 6 ja 7 §:ssä säädetään koulutuksen järjestäjän ja työnantajan velvollisuudesta edistää yhdenvertaisuutta. Lain 7 §:n 1 ja 2 momentin mukaan työnantajan on arvioitava yhdenvertaisuuden toteutumista työpaikalla ja työpaikan tarpeet huomioon ottaen kehitettävä työoloja sekä niitä toimintatapoja, joita noudatetaan henkilöstöä valittaessa ja henkilöstöä koskevia ratkaisuja tehtäessä. Edistämistoimenpiteiden on oltava toimintaympäristö, voimavarat ja muut olosuhteet huomioon ottaen tehokkaita, tarkoituksenmukaisia ja oikeasuhtaisia. Työnantajalla, jonka palveluksessa on säännöllisesti vähintään 30 henkilöä, on oltava suunnitelma tarvittavista toimenpiteistä yhdenvertaisuuden edistämiseksi. Edistämistoimia ja niiden vaikuttavuutta on käsiteltävä henkilöstön tai heidän edustajiensa kanssa.

Yhdenvertaisuuslain 19 §:n 1 momentin mukaan yhdenvertaisuusvaltuutettu voi yhdenvertaisuuslain soveltamisalalla:

- 1) avustaa syrjinnän uhriksi joutuneita henkilöitä näiden tekemiä syrjintävalituksia tutkittaessa;
- 2) avustaa 5–7 §:ssä tarkoitettujen edistämistoimenpiteiden suunnittelussa;
- 3) antaa yleisiä suosituksia syrjinnän ehkäisemiseksi ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi;
- 4) ryhtyä toimenpiteisiin sovinnon aikaansaamiseksi tämän lain noudattamista koskevassa asiassa.

Pykälän 2 momentin mukaan valtuutettu voi antaa yksittäistapauksessa perustellun kannanoton tämän lain vastaisen menettelyn ennaltaehkäisemiseksi taikka sellaisen jatkamisen tai uusimisen estämiseksi, jollei kyse ole työsuojeluviranomaisen valvontatoimivaltaan kuuluvasta asiasta taikka työ- tai virkaehtosopimuksen tulkinnasta.

Pykälän 3 momentin mukaan yhdenvertaisuusvaltuutetun muista yhdenvertaisuuden edistämiseen ja syrjinnän ehkäisemiseen liittyvistä tehtävistä säädetään yhdenvertaisuusvaltuutetusta annetussa laissa.

Yhdenvertaisuusvaltuutetusta annetun lain 3 §:n mukaan valtuutetun tehtävänä on valvoa yhdenvertaisuuslain noudattamista sen mukaan kuin sanotussa laissa säädetään sekä yleisesti edistää yhdenvertaisuuden toteutumista ja ehkäistä syrjintää. Lisäksi valtuutettu toimii kansallisen ihmiskaupparaporttoijana. Tehtäviensä hoitamiseksi valtuutettu:

- 1) laatii ja teettää selvityksiä, julkaisee raportteja sekä tekee aloitteita;
- 2) antaa neuvoja ja lausuntoja;
- 3) edistää tiedotusta, kasvatusta ja koulutusta;
- 4) osallistuu eurooppalaiseen ja kansainväliseen yhteistyöhön;
- 5) seuraa toimialallaan Suomen kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden noudattamista ja kansallisen lainsäädännön toimivuutta;
- 6) seuraa ihmiskauppaan liittyviä ilmiöitä.

Pykälän 2 momentin mukaan yhdenvertaisuusvaltuutettu hoitaa lisäksi muualla lainsäädännössä valtuutetulle säädetty tehtävät.

Yhdenvertaisuusvaltuutetun tiedotteen sisältö

Yhdenvertaisuusvaltuutetun toimisto julkaisi 2.5.2017 tiedotteen, joka oli otsikoitu ”Yhdenvertaisuusvaltuutettu toivoo kirkon etsivän keinoja mahdollistaa nais- ja miesparien vihkiminen – kirkolla velvollisuus edistää yhdenvertaisuutta”.

”Kevätistuntoonsa kokoontuva kirkolliskokous käsittelee tällä viikolla muun muassa aloitetta siitä, että kirkon avioliittokäsitystä laajennettaisiin koskemaan samaa sukupuolta olevia pareja. Yhdenvertaisuusvaltuutettu kannustaa kirkkoa etsimään ratkaisua, joka mahdollistaisi nais- ja miesparien vihkimisen kirkossa. – Kannustamme kirkolliskokousta viemään aloitteen valiokuntakäsittelyyn. Toivomme, että jatkokäsittelyssä löydettäisiin ratkaisu, jossa samaa sukupuolta olevat parit voisivat solmia avioliiton myös kirkossa, yhdenvertaisuusvaltuutettu Kirsi Pimiä sanoo. Yhdenvertaisuusvaltuutettu muistuttaa, että myös kirkolla viranomaisena ja työnantajana on velvollisuus edistää yhdenvertaisuutta aktiivisesti. Yhdenvertaisuuslain edistämismääräykset ja syrjintäkielto koskevat kaikkea muuta kirkon toimintaa paitsi uskonnonharjoitusta. Tämä tarkoittaa, että myös seksuaalivähemmistöjen yhdenvertaisuutta tulee edistää kirkossa. Kirkon ja kunkin seurakunnan tulee miettiä, miten ne huolehtivat tästä velvoitteestaan ja mitä tämä tarkoittaa esimerkiksi seksuaalivähemmistöön kuuluvan henkilökunnan osalta. Kirkkoja koskee sama velvollisuus yhdenvertaisuussuunnitelman laatimiseen kuin muitakin isoja työnantajia. Jos kirkko epäilee vihkimisen seksuaalivähemmistöiltä, antaa se samalla signaalin, että lesbot, homot ja biseksuaalit ovat vähempiarvoisia. – Nais- ja miesparien jättäminen kirkollisen vihkimisen ulkopuolelle on yhdenvertaisuuslain hengen vastaista. Näin on riippumatta siitä, onko kyseessä juridisesti syrjintä. Varsinkin, kun kirkolla on velvollisuus edistää yhdenvertaisuutta myös seksuaalivähemmistöjen osalta, Pimiä avaa. Yhdenvertaisuusvaltuutettu haluaa kiinnittää huomiota myös siihen, että osa Suomen evankelis-luterilaisista seurakunnista ei vuokraa tällä hetkellä tilojaan samaa sukupuolta olevien henkilöiden vihkimisen jälkeiseen hääjuhlaan. Tämä käytäntö on ongelmallinen ja voi olla syrjintää. – Yhdenvertaisuuslaki ei ulotu uskonnonharjoitukseen. Vihkimisen jälkeistä hääjuhlaa ei kuitenkaan voi pitää uskonnonharjoituksena. Seurakunnat eivät siten voi vuokrauskäytännössään toimia seksuaalisen suuntautumisen tai muunkaan henkilöön liittyvän ominaisuuden perusteella syrjivästi, yhdenvertaisuusvaltuutettu Kirsi Pimiä sanoo.”

Yhdenvertaisuusvaltuutetun tiedotteen arviointia

Ajankohtaiseen evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokoukselle tehtyyn edustaja-aloitteeseen liittynyt yhdenvertaisuusvaltuutetun tiedote on ollut sisällöllisesti moniaineksinen. Siinä on käsitelty samalla kertaa kirkon toimintaa yleisesti sekä kirkon toimintaa viranomaisena ja työnantajana.

Yhdenvertaisuusvaltuutetun viestinnässä tulisi näkemykseni mukaan erottaa selvästi toisistaan aloitteiden tekeminen ja neuvojen ja lausuntojen antaminen yleiseksi yhdenvertaisuuden toteutumisen edistämiseksi ja syrjinnän ehkäisemiseksi (laki yhdenvertaisuusvaltuutetusta 3 § 1 momentti 1 ja 2 kohta), yleisten suositusten antaminen yhdenvertaisuuslain soveltamisalalla syrjinnän ehkäisemiseksi ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi (yhdenvertaisuuslaki 19 § 1 momentti 3 kohta) sekä perusteltujen kannanottojen antaminen yksittäistapauksissa yhdenvertaisuuslain vastaisen menettelyn ennaltaehkäisemiseksi taikka sellaisen jatkamisen tai uusimisen estämiseksi (yhdenvertaisuuslaki 19 § 2 momentti). Nyt käsiteltävänä olevassa tiedotteessa on pyritty erottamaan toisistaan ”yhdenvertaisuuslain hengen vastaisuus” ja ”syrjintä juridisesti”, mutta erottelu jää varsin vaikeasti hahmottuvaksi.

Vaikka yhdenvertaisuusvaltuutetulle säädetty tehtävä yleisesti edistää perustuslain 6 §:ssä turvatun yhdenvertaisuuden toteutumista ja ehkäistä syrjintää ulottuukin hänelle säädettyä yhdenvertaisuuslain noudattamisen valvontatehtävää laajemmalle alueelle, olisi nähdäkseni syytä noudattaa varovaisuutta esittäessä yhdenvertaisuuden toteutumisen edistämistarkoituksessa kannanottoja sellaisiin elämänalueisiin liittyen, jotka on yhdenvertaisuuslain 2 §:n 2 momentissa nimenomaisesti rajattu lain soveltamisalan ulkopuolelle (perustuslain 10 §:ssä säädettyyn yksityiselämän suojaan liittyvä yksityis- ja perhe-elämän piiriin kuuluva toiminta sekä perustuslain 11 §:ssä säädettyyn uskonnon ja omantunnon vapautteen liittyvä uskonnonharjoitus). Uskonnonharjoituksen osalta on kysymys myös kirkon ja valtion välisestä suhteesta. Kirkon tunnustus, oppi ja hengellinen toiminta kirkolliset toimitukset mukaan lukien kuuluvat kirkon itsenäisen päätösvallan piiriin.

Johtopäätökset ja toimenpiteet

Yhdenvertaisuusvaltuutettu on toiminnassaan itsenäinen ja riippumaton. Saatan edellä esittämiä yhdenvertaisuusvaltuutetun tehtävien ja toimivallan sääntelyyn liittyvät näkemykset kuitenkin hänen tietoonsa.

Apulaisoikeuskanslerin sijainen

Kimmo Hakonen

Vanhempi oikeuskanslerinsihteeri

Minna Pulkkinen

OIKEUSKANSLERINVIRASTO
